

Turforslag 1: Schleswig-Holstein – et naboland i syd

Turforslaget er beregnet for dem som ønsker å se mer av vårt tyske naboland – Schleswig-Holstein – enten man kommer over de danske øyer, Jylland eller Kiel. Turen dekker områder som i flere hundre år hadde en felles historie med kongeriket Danmark-Norge. De nordlige tyske delstater Schleswig-Holstein og Mecklenburg-Vorpommern (se Turforslag 2) har også mange turismessig interessante byer som på et ennå tidligere tidspunkt pleiet sine handelsrelasjoner med Norden gjennom Hansaforbundet. Vi kan love deg at turen ikke bare appellerer til den historisk nysgjerrige, men også gir et tversnitt av det landsdelen kan by på av naturopplevelse og fritidsaktiviteter, lokal gastronomi og shopping. En rundreise i denne delen av landet vil bekrefte at du besøker et naboland.

Utgangspunktet er **Kiel**, hovedstad i delstaten Schleswig-Holstein og kjent som innfallsport til Tyskland; fergehavn og handelsby med gågaten Holstenstrasse og shoppingsenteret Sofienhof. Byen har botanisk have, akvarium, zoologisk og etnografisk museum, skipsfartsmuseum og et severdig friluftsmuseum i bydelen Molfsee. Byhistorisk Museum holder til i byens eneste bevarte adelshus. Kunsthalle ble grunnlagt i 1854 og inneholder malerier og skulpturer av schleswig-holstenske, tyske, skandinaviske og internasjonale malere. Kiel er sentrum for seilspport og arrangerer hvert år på forsommeren den kjente «Kieler Woche». Nord for sentrum finner du inngangen til den sterkt trafikkerte Nord-Ostsee-Kanal. 50 km i nordvestlig retning på B 76 finner du den lille byen

Schleswig, i første rekke kjent for sin vakre gotiske domkirke fra 1100-tallet. Ned mot fjorden Schlei, som har gitt byen sitt navn, ligger det trivelige fiskerkvarteret Holm. De små husene er vakkert restaurert og over alt omkranset av rosenbusker. Det tidligere Gråbrødrekløsteret fra 15. århundre er fint restaurert og en del av bygningen brukes i dag til rådhus. En stor severdighet er Schloss Gottorf med store samlinger av kunst, møbler og arkeologiske funn. Mest interessant er kanskje Nydammhallen, bygget opp omkring Nydam-båten fra 4. århundre. I utkanten av Schleswig ligger Wikinger-Museum Haithabu. Hedeby var en av Nord-Europas viktigste byer i vikingetiden. Fortsetter du på B 76 nordover, kommer du til

Flensburg, en trivelige to-språklige by som uvegerlig medfører at en stadig blir konfrontert med spørsmålet: er den dansk eller tysk? Sannheten er at den var slesvigsk. Men dansk kongene var gjennom hele 400 år frem til 1864 også hertuger av Slesvig og grever av Holsten. Byen var dermed kgl. dansk. Først etter den dansk-tyske krig i 1864 ble området tysk. Sin nåværende tyske status fikk byen etter en folkeavstemning i 1920. Flensburg har gjennom hele sin historie helt til i dag basert sin eksistens på handel og sjøfart. Mange nordmenn oppfatter nok Flensburg som en grenseby med innkjøpsentra, men for den nysgjerrige turist har byen mange interessante sider. Er man interessert i handel- og sjøfartstradisjoner, er Sjøfartsmuseet stedet. Her finnes rike minner fra en tid da byen var rikets viktigste sjøfartsby med omfattende handel på Norge og Vestindia. Ved kaien finner du Museumshavnen med gamle seilskip, kran og verft. På din gange i fotgjengerstrøket vil du støte på mange gamle kjøpmannsgårder med inngang fra gaten, som idag rommer caféer og restauranter, spesialforretninger og boliger. Og byen har et utall kneiper av eldre og yngre årgang. Flensburg ble lite ødelagt under krigen og du vil finne at byen har mange praktfulle bygårder. Over alt hersker liv og røre og shoppingutvalget er stort.

Avstikker langs Flenburger Förde

Flensburg ligger vakkert til innerst i Flenburger Förde, og det er kort vei ut til badestedene ved fjorden, slottet **Glücksburg** (opprinnelig familiesete for fyrsteslekten Schleswig-Holstein-Sonderburg-Glücksburg – og den norske kongefamilien), marineskolen i Mürwik og den hyggelige landsbyen Munkbrarup.

Vi setter nå kursen vestover – tvers over halvøya – til **Niebuß**. Stedet er mest kjent som utgangspunkt for jernbane og bil-på-tog til Westerland på øya ferieøya Sylt. 15 km nordover, ved danskegrensen, ligger landsbyen **Seebüll**, kjent for sitt Nolde-Museum. Her lot den kjente maleren Emil Nolde i 1937 oppføre et beboelseshus og et atelier etter egne tegninger. Mer enn 200 av hans verk kan nytes her.

Avstikkere fra B 5

Dagebüll, har fergeforbindelse til De nordfriske øyer – Föhr, Amrum og Hallingen. **Nordstrand** er forbundet med fastlandet med en 2,5 km lang dike. Her holder mer en 20 informasjonssentra til, hvor man får interessant innblikk i nasjonalparken Schleswig-Holsteinsches Wattenmeer – vadehavet – "mellom flo og fjære".

Husum er den viktigste byen i Nordfriesland og har en travel liten havn. Det er stor forskjell på flo og fjære, så med jevne mellomrom ligger båtene på «land». Byen har et vakkert slott og slottspark og Rådhus fra 1601. En lang demning på 4 km fører ut til øya Nordstrand. Fra Husum kan man om sommeren komme ut til den fascinerende øya Helgoland, hvor man kan handle tollfritt.

Friedrichstadt ved elven Eider ble grunnlagt i 1621 som en strategisk beliggende handelsby. Hertug Friedrich 3. av Schleswig-Gottorf inviterte religiøst forfulgte fra Nederland og Tyskland til å slå seg ned i byen. Kolonistene fikk stor innflytelse på byens utseende med dens særpregede hollandske renessansehus, kirker og kanaler. Friedrichstadt er i dag en av Schleswig-Holsteins mest idylliske byer. Legg merke til husene rundt torvet som har dyrefigurer i stedet for husnumre.

Tönning er en idyllisk liten by ved elven Eider. I nærheten av byen ved elvens utløp kan man se det imponerende slusesystemet som er bygget for å regulere flo og fjære, Eidersperrwerk.

Vi forsetter sørover på B 5 til Itzehoe og tar så av til **Glückstadt** ved Elben. Byen ble grunnlagt i 1617 av «vår egen» Christian IV, som gjennom personalunionen også var hertug av Schleswig og Holstein. Kongen var som bekjent en drivende kraft i de datidige rikers byplanlegging. Motivet var den gang å gjøre byrepublikken Hamburg rangen stridig gjennom grunnleggelsen av en konkurrerende ny handels- og festningsby. I dagens gatebilde gjenkjenner man den opprinnelige byplanen hvor hele 12 gater løper sammen i stjerneform på byens meget severdige Markt. Fra Glückstadt tar man ferge over Elben til Wischhafen og fortsetter til

Stade i Niedersachsen, en gammel hansaby med et svært pittoresk havneparti. Gamlebyen består av mange vakre bindingsverkshus og restene av vollene rundt eksisterer ennå. Spesielt er rådhuset og borgermesterhuset verdt å titte nærmere på. Byen ble etter «Freden i Westfalen» i 1648 svensk festningsby, en slags motpol til sin danske konkurrent Glückstadt på nordsiden av Elben. Minne fra den tiden er Schwedenspeicher-Museum. Stade ligger i et av Tysklands største fruktdyrkningsområder som kalles «Altes Land» og er et yndet utfluktsmål, spesielt under blomstringen og innhøstingen.

Ruten går forbi Buxtehude på B 73. Her deler veien seg og du må velge om du vil vende nesene nordover til storbyen Hamburg – eller fortsette på vår nord-tyske rundtur. Ta i så fall B 3 forbi den furukledde naturpark Harburger Berge. Etter Buchholz tar du i østlig retning forbi den kjente naturparken Lüneburger Heide og passerer i sjarmerende kupert landskap gjennom «dorfene» Hanstedt, Garlstorf og Salzhausen til den gamle "saltbyen" Lüneburg.

Arkitekturen har gjort **Lüneburg** til en perle blant nord-tyske teglsteinsbyer med tallrike praktfulle monumentalbygg og borgerhus i sengotikk og renessansestil. Den vakre plassen Am Sande er omgitt av vakre, gamle gavlhuse. Rådhuset på torvet er fra 13. århundre og har et nydelig interiør. Klosteret Lüne fra 14. århundre har en rik samling av gamle tepper og vevede stoffer som kun vises frem under den årlige «Teppeuken» i august. Lüneburg bygget i sin tid all rikdom på saltutvinning og salteksport. Dette gjorde byen til en av de mest velstående i Nord-Tyskland – noe som er til stor glede for dagens turister.

Lauenburg ligger vakkert til ved Elben og Elben-Lübeck-kanalen. Fra «Øvrebyen» er det flott utsikt over havnen og byen. «Nedrebyen» har en hyggelig atmosfære. I byens tidligere Rådhus er det nå lokalmuseum med Elb-sjøfartsmuseum. Fra Lauenburg fortsetter vi nordover til byene Mölln, Ratzeburg og Lübeck – eller tar en avstikker til Schwerin – se Turforslag 2

Mölln er en gammel kulturby, beliggende i naturparken Lauenburgische Seen. Byens severdigheter er samlet rundt det høytliggende Markt og domineres av St. Nikolai-kirken. Mölln er kjent som hjemsted for narren Till Eulenspiegel og på Markt ses en statue av ham. Det skal berge lykke å berøre hans tommelfinger. I St. Nikolai-kirken er hans gravsten murt inn. Rådhuset er fra 1373 og er utsmykket med bilder fra hans liv. Rett overfor rådhuset ligger flere gamle og vakre borgerhus, bl. a. bymuseet.

Ratzeburg, også i naturparken Lauenburgische Seen, ligger på en øy i Ratzeburger-sjøen, men med veiforbindelse til fastlandet. Byen domineres av den praktfulle domkirken, påbegynt alt på 1100-tallet. Domklosteret har vakker klostergård og korsgang. Byen er omgitt av store skoger, og det finnes flere innsjøer i nærheten som innbyr til spaser- og sykkelturner, båtsport og andre friluftaktiviteter.

Lübecks Altstadt kom i 1986 på UNESCOs liste over verneverdige kulturminner. 2. verdenskrig satte dype spor i den gamle "hansadronningen", men byen kom snart på fote. Den hanseatiske borgerånd gjenreiste "de 7 gyldne tårn" over byens kirker, de tallrike patrisierhus, gårder og klostre. Den gamle byporten "Holstentor" fører inn til Altstadt, som er mye besøkt av skandinaviske turister. Byen er full av gammel tradisjon – og hanseatenes handelsveier førte dem som bekjent til Bergen, til Visby og Riga, til London og Köln. De mange tradisjonsrike bygninger huser bl.a. de berømte restauranter i Schabbelhaus og i Schiffergesellschaft, hvor handelsfolk og skippere har satt hverandre stevne i over 500 år. Et annet originalt byggverk er Heiligen-Geist-Hospital fra 1200-tallet, datidens gamle- og sykehjem. I dag kan sultne og tørste turister nyte stedets mat- og drikkevarer. De litterært interesserte anbefales å besøke det renoverte Buddenbrookhuset, med samlinger og arkiver til minne om forfatterne Heinrich og Thomas Mann. For barnefamilier er bydelen Travemünde ute ved Østersjøen, 20 km unna, et attraktivt reisemål. Her finnes lange sandstrender og et stort badeland. Litt lengre nordover langs kysten, ved Sierksdorf (A 1) på vei til fergehavnen i Puttgarten, finner du fornøylesparken "Hansa-Park".

Fra Lübeck er det flere alternative hjemveier til Norge: ferge fra Kiel til Oslo og Göteborg, fra Puttgarten til Rødby og videre på gode veier gjennom Danmark og Sverige, eller nordover gjennom Jylland til fergehavner i Frederikshavn, Hirtshals og Hanstholm.